

Europautvalget

INFORMASJONSPAKKE FRA FAGGRUPPE PÅ EØS/EU

27. OKTOBER 2021

Det vises til innkalling til møte i Europautvalget, sendt 20. oktober. Møtet finner sted 27. oktober, fysisk i S-447. Fra regjeringen stiller utenriksminister Anniken Huitfeldt. Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon (utredningsseksjonen, stortingsbiblioteket og internasjonal avdeling) har utarbeidet nedenfor bakgrunnsinformasjon knyttet til sakene på dagsordenen, samt andre aktuelle EU/EØS-saker.

Utenriksministeren vil redegjøre for:

- [Hurdalsplattformen](#)
- [EØS-midlene](#)
- [WTO-ministermøte i november](#)

Andre aktuelle saker:

- [Kommisjonens arbeidsprogram for 2022](#)
- [Kommisjonens verktøykasse mot høye energipriser](#)
- [Plenums møte til Europaparlamentet 18. – 21. oktober](#)

Rettsakter:

- [Aktuelle rettsakter for møtet i EØS-komiteen 29. oktober](#)

Utenriksministeren vil redegjøre for:

Hurdalsplattformen

Arbeiderpartiet og Senterpartiet presenterte 13. oktober regjeringserklæringen, [Hurdalsplattformen](#).

Europapolitikk – generelt

I innledningen til kapittelet om norsk utenrikspolitikk, står det: «**Hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk ligger fast, herunder sterk oppslutning om FN og folkeretten, medlemskapet i NATO, EØS-avtalen og at Norge ikke er medlem av EU. Regjeringen vil arbeide for å styrke det nordiske samarbeidet. Nordområdene er Norges viktigste strategiske interesseområde**».

Det er i Hurdalsplattformen et eget kapittel om Norden og Europa (side 80). I innledningen står det: «Regjeringen vil **stå tydelig opp for verdiene av et åpent og samarbeidende Europa i en tid hvor autoritære krefter, nasjonalisme og fremmedfrykt er på fremmarsj**». **Handlingsrommet** i EØS-avtalen skal tas i bruk, med særlig vekt på å sikre nasjonal kontroll på områder som arbeidsliv, energi og jernbane (se egen omtale nedenfor). Regjeringen vil så raskt som mulig gå i dialog med EU med mål om å sikre Norge unntak fra deler av bestemmelsene i **EUs fjerde jernbanepakke**.

Nedenfor er punktene i kapittelet om Norden og Europa som er relatert til europapolitikken:

- Føre en **aktiv Europa-politikk** på et bredt felt for å ivareta norske interesser.
- **Ta aktivt del i og påvirke Europas klimaarbeid** og bidra til at norsk næringsliv kan posisjonere seg best mulig for å utnytte mulighetene det gir. (Se egen omtale nedenfor).
- **Gjennomføre en utredning** for å vurdere erfaringene fra EØS-samarbeidet de siste 10 år. I den forbindelse skal det blant annet utredes erfaringene nærstående land utenfor EU har med alternative avtaler med EU. (Se egen omtale nedenfor).
- Bidra til et **forsterket justispolitisk samarbeid** i Europa for bedre å kunne bekjempe digital og annen grensekryssende kriminalitet.
- **Gjennomgå effekten av EØS-midlene** som bevilges til sosial og økonomisk utvikling i EØS, i lys av de senere års økning i bevilgning.
- Videreutvikle **samarbeidet med Storbritannia** i utenriks- og sikkerhetspolitikken og beholde et bredt samarbeid over Nordsjøen.

Klima, miljø og energi

I Hurdalsplattformens kapittel om Europa står det at regjeringen vil «**ta aktivt del i og påvirke Europas klimaarbeid og bidra til at norsk næringsliv kan posisjonere seg best mulig for å utnytte mulighetene det gir**».

Nedenfor er noen av punktene i plattformen som er relatert til klima, miljø og energi:

- Videreføre **Norges klimasamarbeid med EU** og videreutvikle samarbeidet til å inkludere et strategisk industripartnerskap som styrker norske muligheter til å skape arbeidsplasser i hele Norge.
- Videreføre **Norges deltakelse i det europeiske kvotemarkedet**, som et av flere virkemiddel for å oppnå vårt overordnede mål for utslippskutt i Norge.
- Ta aktivt del i diskusjonene med våre europeiske partnere om **hvordan ETS skal videreutvikles på lengre sikt**, for å ivareta interessene til norsk industri.
- Videreføre og styrke **CO2-kompensasjonsordningen**, eller tilsvarende ordninger så lenge det er behov, for å sikre industriens konkurransevne og hindre karbonlekkasje.
- Fjerne ordningen med **opprinnelsesgarantier** og prioritere industriens kraftbehov.

- Sørge for et helhetlig og harmonisert **regelverk for omsetning, produksjon og distribusjon av kraft** på land og til havs.
- Arbeide for at det nordiske og **europaiske kraftsamarbeidet** skal videreføres og styrkes på en måte som er i tråd med Norges interesser som energi- og industrinasjon.
- Utrede hvordan **norsk krafteksport** påvirker norsk forsyningssikkerhet og norske strømpriser, og hvilke konkrete tiltak som kan bidra til å sikre at norsk fornybar kraft forblir et konkurransefortrinn for norsk industri.

Handlingsrommet

I Hurdalsplattformens kapittel om Europa står det at regjeringen vil at «*handlingsrommet i EØS-avtalen skal tas i bruk med særlig vekt på å sikre nasjonal kontroll på områder som norsk arbeidsliv, energi og jernbane*». Når det gjelder arbeidsliv, så vil regjeringen, i de situasjoner der norsk arbeidslovgivning og tariffavtaler blir utfordret, drive aktivt politisk arbeid i EØS-samarbeidet.

Nedenfor er de punktene i plattformen som nevner ordet handlingsrom:

- Legge til rette for et mangfoldig bankmarked med kjennskap til lokalt næringsliv, blant annet gjennom å utnytte handlingsrommet i EØS-avtalen og utvide rabatten for små og mellomstore bedrifter (**SMB-rabatten**).
- **Handel og eksportfremme**: EØS-avtalen skal ligge til grunn for Norges forhold til Europa. Handlingsrommet i avtalen skal utredes og brukes aktivt, og det skal jobbes målrettet for å forsvare norske interesser overfor EU.
- Utnytte det internasjonale handlingsrommet for **eksportgarantier**.
- Utnytte handlingsrommet i EØS-avtalen med sikte på at en større del av verdiskapingen fra offentlige kontrakter skal komme **den norske maritime næringen** til gode.
- Utnytte handlingsrommet i anskaffelsesregelverket for å prioritere **ideelle tjenesteytere** og langsiktige avtaler basert på kvalitet.
- Benytte handlingsrommet i dagens lovverk til å henvise **asylsøkere** til trygge land utenfor Europa dersom de har kommet til Norge via dette landet.

Andre saker

EU-lovgivningen setter i stor grad rammene for norsk innenrikspolitik. «Europerelevante saker» er derfor et vidt begrep. For eksempel står det i Hurdalsplattformen at regjeringen skal «*støtte norske netttaktører i konkurranse med internasjonale giganter*». Dette er et område hvor det for tiden utvikles ny lovgivning i EU (Digital Services Act og Digital Markets Act), og hvor det endelige regelverket kan få stor betydning for utformingen av norsk politikk. Også flere av de andre punktene under kapittelet Digitalisering og data er nært knyttet til saker som er til behandling i EU.

I tillegg er det punkter i Hurdalsplattformen hvor EØS ikke nevnes, men som har vært tema i tidligere møter i Europautvalget. Nedenfor er noen eksempler på konkrete saker:

- Opprettholde **den norske innskuddsgarantien** på minimum to millioner kroner.
- Bruke statens innkjøp til å utvikle og styrke **gjenkjøp i norsk forsvarsindustri**.
- Et hovedvirkemiddel i distriktspolitikken er **den differensierte arbeidsgiveravgiften**, og vi vil videreføre og jobbe for å utvide ordningen.
- Bekjempe **sosial dumping i transportsektoren**.

Schengen-avtalen er ikke nevnt i plattformen. Europakommisjonen la like før sommeren fram en strategi for reform av Schengen-avtalen. Hurdalsplattformen omtaler heller ikke det omfattende arbeidet i EU med en klassifisering av hvilke økonomiske aktiviteter og investeringer som skal regnes som bærekraftige (**taksonomi-regelverket**).

Ny europautredning

I Hurdalsplattformen varsler regjeringen at de vil «gjennomføre en utredning for å vurdere erfaringene fra EØS-samarbeidet de siste 10 år.

I den forrige utredningen av EØS-avtalen, NOU 2012:2 Utenfor og innenfor, «Europautredningen», ble ikke EØS-avtalen vurdert opp mot andre alternativer, noe blant annet Senterpartiet har kritisert. Advokatfirmaet BAHR skriver i en [omtale av EØS-rettsinnholdet i plattformen](#) at den varslede utredningen er et klart gjennomslag for Senterpartiet: «Det kan imidlertid også komme et sterkt politisk press for at en utredning av alternativer til EØS-avtalen, også må innebære at alternativet om fullt EU-medlemskap utredes».

En EØS-utredning har også vært et ønske fra fagbevegelsen. Fellesforbundet vedtok på sitt landsmøte høsten 2019 at regjeringen burde gjennomføre en full utredning av EØS-avtalen, og LO har krevd [en mer aktiv europapolitikk](#).

Regjeringen skriver om den nye utredningen at det blant annet skal «utredes erfaringene nærstående land utenfor EU har med alternative avtaler med EU». Det er nærliggende å tro at regjering her sikter til Storbritannia og Sveits. Advokatfirmaet BAHR stiller spørsmål om hvor relevant disse avtalene vil være for Norges forhold til EU fremover: «Sveits' bilaterale, sterkt fragmentariske modell er bygget opp pragmatisk over lang tid, og er et eksempel EU neppe vil følge. Erfaringene med Brexit er på sin side så ferske, at en utredning med et mer umiddelbart tidsperspektiv heller ikke vil kunne fungere som noe kompass av betydning for Norge».

EØS-midlene

Generelt om midlene og de kommende forhandlinger

Helt siden EØS-avtalen ble inngått har Liechtenstein, Island og Norge bidratt til økonomisk og sosial utjevning i EU-landene med lavest BNP. Den siste avtalen ble [inngått i 2016](#) og omfattet bidrag til 15 EU-land. Den medførte en forpliktelse for Norge til å betale i alt 388 millioner euro årlig til disse landene i perioden 2014-2021. I tillegg til den overordnede avtalen, er det forhandlet fram rammeavtaler med alle mottakerlandene unntatt Ungarn. Det ble samtidig inngått avtaler om flere nye og utvidelse av eksisterende midlertidige eksportkvoter for fisk og sjømat. Avtalene gjaldt for syv år fra 2014 og gikk ut 30. april 2021.

Ved [behandlingen i Stortinget](#) understreket flertallet «viktigheten av regjeringens utgangspunkt, at dette er frivillige bidrag og at nivået også må stå i forhold til EUs egen innsats overfor de samme mottakerstatene.»

I [Europautvalget 20. oktober 2020](#) orienterte daværende utenriksminister Ine Eriksen Søreide om at regjeringen har startet forberedelser til nye forhandlinger. Hun sa det fra norsk side vil være en forutsetning at det samtidig skal forhandles om markedsadgang og andre forbedringer i vilkårene for handel med fisk og sjømat. I sin [redegjørelse i Stortinget 8. april 2021](#) sa Eriksen Søreide at hun «mener en helt sentral forutsetning for en ny periode må være å få på plass enda mer robuste mekanismer for å ivareta verdiene som ligger til grunn for samarbeidet.» Hun viste til EUs nye rettsstatsmekanisme som skal beskytte EUs felles budsjetter og interne overføringer, og sa Norge i en ny avtale om EØS-midler bør ha minst like strenge vilkår som det EU har vedtatt. På møtet i EØS-rådet i november 2020 understreket også utenriksministeren partenes forpliktelser knyttet til rettsstatsprinsipper og demokratiske prosesser. «Norway remains committed to the principle that funding for civil society under the EEA and Norway Grants must remain politically independent – in other words that the funds are managed by organisations independent from government», står det i referatet.

Allerede i [statsrådet 4. desember 2020](#) ble det oppnevnt en delegasjon for forhandlingene med EU om EØS-finansieringsordninger 2021-2027 og markedsadgang for fisk. Den ledes av Norges

ambassadør til EU, Rolf Einar Fife og består i tillegg av tre embetsmenn fra hhv. Finansdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Utenriksdepartementet.

[EU \(Rådet\) vedtok 20. mai 2021 mandatet for forhandlingene med Norge](#) og EØS EFTA-landene om EØS-midlene, og ga Europakommisjonen i oppgave å gjennomføre forhandlingene. I pressemeldingen står det at: *«On the basis of this mandate, negotiations should now be conducted and concluded swiftly, in order to ensure that the instruments for adopting the above arrangements enter into force as soon as possible, taking into account the timeline of the next seven-year-period for the EU cohesion policy instruments».*

EUs mandat er ikke offentlig. [Mandatet fra forhandlingene som startet i 2008](#) ble imidlertid gjort offentlig tidligere i år. Her framkommer det blant annet at EU primært ønsket at ordningen skulle gjøres permanent. I et [spørsmål til den daværende utenriksministeren](#) i februar i år spurte Emilie Enger Mehl (SP) om regjeringen kan garantere at ordningen ikke blir permanent og at avtaleperioden ikke utvides i de kommende forhandlingene. Eriksen Søreide svarte blant annet at *«Prinsippet om at dette er giverlandenes frivillige bidrag og ikke en permanent ordning legges til grunn av regjeringen i de forestående forhandlingene. Det vil heller ikke fra regjeringens side anses hensiktsmessig å utvide lengden på avtaleperioden sammenlignet med inneværende finansieringsperiode.»*

Forhandlingene med EU har ikke startet, men partene har gjennomført en analyse om det videre behovet for en ordning for å bidra til de økonomiske og sosiale forskjellene innenfor EØS. I et informasjonsmøte for norske aktører i Brussel 24. september opplyste EU-ambassadør Fife om at analysen hadde konkludert med at det fortsatt var behov for ordningen. I [Hurdalsplattformen \(se også egen sak\)](#) skriver regjeringen at den vil *«Gjennomgå effekten av EØS-midlene som bevilges til sosial og økonomisk utvikling i EØS, i lys av de senere års økning i bevilgning.»*

Rettsstatssituasjonen i Polen og Ungarn

I begge de to siste avtaleperiodene har rettsstatssituasjonen i Ungarn og etterhvert Polen skapt utfordringer for samarbeidet med disse landene om EØS-midlene. [Norge stanset våren 2014 utbetalinger av EØS-midler til Ungarn](#) fordi landet ensidig hadde endret forvaltningen av midlene på en måte som brøt med regelverket og inngåtte avtaler i daværende periode. I perioden 2014-2021 skulle Ungarn i utgangspunktet motta vel 214 millioner euro. En del av midlene var øremerket organisasjoner i sivilsamfunnet. I sin redegjørelse i [Stortinget 8. april i år](#) viste daværende utenriksminister Ine Eriksen Søreide til utfordringen i forholdet til Ungarn og til at etter en anbudskonkurranse måtte Norge og Ungarn *«innen utgangen av juni bli enige om en uavhengig operatør for NGO-programmet. Dersom vi ikke blir enige, bortfaller Ungarns mulighet for å motta noen EØS-midler i perioden.»* Eriksen Søreide bekreftet til [Aftenposten 23. juli i år](#) at Ungarn ikke ville få utbetalt noen EØS-midler for perioden 2014-2021.

Også utviklingen i Polen har skapt utfordringer for EØS-midlene. I februar 2020 ble signeringen av en avtale om justissamarbeid utsatt. Grunnen til dette er uro for en svekket rettsstat i Polen og at den norske Domstoladministrasjonen av samme årsak hadde [bestemt seg for å trekke seg som prosjektpartner](#). En rekke kommuner og fylkeskommuner i Polen har erklært seg som LHBTI-ideologi-frie soner. I et [svar 14. september 2020 på et skriftlig spørsmål](#) fra Anniken Huitfeldt (A) stadfestet daværende utenriksminister at det ikke vil være i tråd med regelverket for EØS-midlene å gi prosjektfinansiering til slike soner. I sin redegjørelse 8. april i år viste utenriksministeren til at Norge likevel *«fortsetter å støtte sivilt samfunn i disse kommunene og regionene. Behovet for denne støtten er trolig større enn noensinne. Private bedrifter som mottar midler er heller ikke omfattet av denne avskjæringen.»*

I EU er det også mange som lenge har vært urolige for utviklingen i Ungarn og Polen. I tillegg til en rekke traktatsbruddsaker, er den såkalte artikkel 7-prosedyren iverksatt mot begge landene. Den medfører at et medlemsland som vedvarende bryter med EUs grunnleggende verdier, i siste

instans kan miste medlemskapsrettigheter. Dette krever imidlertid enstemmighet blant de andre landene og Ungarn og Polen kan dermed gjensidig blokkere for et slikt vedtak i Rådet. I forbindelse med langtidsbudsjettet og gjenreisingspakken etter pandemien, vedtok EU i 2020 en ny rettsstatsmekanisme i form av en [EU-forordning](#). Den setter vilkår for beskyttelse av EUs langtidsbudsjett. Respekt for rettsstaten [beskrives](#) som en avgjørende forutsetning for trygg budsjettstyring og effektiv tildeling av EU-midler. Rettsstatsmekanismen gir EU mulighet til å suspendere, redusere eller begrense tilgangen til EU midler på en måte som er proporsjonal med bruddets art, omfang og alvorlighetsgrad. Mekanismen kan bare benyttes dersom andre tiltak ikke anses som mer effektive. Innføringen av mekanismen er tidligere omtalt i [Stortingets EU/EØS-nytt](#). Ungarn og Polen var motstandere av mekanismen og har bedt EU-domstolen vurdere legitimiteten til den.

[Polen](#) har søkt om 24 milliarder euro i tilskudd og 12 milliarder euro i lån gjennom EUs gjenoppbyggingsfond. Kommisjonen har ennå ikke godkjent Polens søknad. Flere EU-land og ikke minst Europaparlamentet har argumentert for at det vil være i strid med vilkårene i rettsstatsmekanismen å godkjenne planen. Et flertall i Europaparlamentet har gått inn for å saksøke Kommisjonen fordi mekanismen ennå ikke er iverksatt. Parlamentspresident David Sassoli [har nå bedt parlamentets jurister](#) om å forberede et slikt søksmål.

Dette kommer blant annet også som følge av at [en kontroversiell dom fra den polske grunnlovsdomstolen](#) nylig ble rettskraftig. Dommen angir at viktige deler i flere EU-traktater ikke er i overenstemmelse med den polske grunnloven, og at polsk rett må ha forrang ved motstrid med EU-retten.

Flere parlamentsmedlemmer har, ifølge [Politico](#), uttrykt skepsis til en rettslig prosess mellom EU-organene. Manfred Weber, leder av EPP-gruppen i Parlamentet, oppfordrer [parlamentspresidenten](#) til avstå fra en åpen konflikt med Kommisjonen, og begrunner synet med at det både er usikkert om Parlamentet vil vinne frem hos domstolen og at det er uheldig om EU-domstolen politiseres gjennom denne typen saker.

EUs stats- og regjeringssjefer møttes i Det europeiske råd 21. og 22. oktober. Rådspresident Charles Michel var opptatt av at diskusjonen om situasjonen i Polen ikke skulle overskygge diskusjonen om energipriser og andre presserende saker. Også Angela Merkel som etter alt å dømme deltok på sitt siste toppmøte som forbundskansler, skal ha støttet dette. Det ble likevel en debatt på over to timer i møtet. I følge [Politico](#) hadde alle statslederne ordet og den polske statsministeren fikk støtte fra Ungarn. Selv om mange var kritiske til Polen, skal det likevel være støtte til at Kommisjonen ikke skal iverksette rettsstatsmekanismen før etter at EU-domstolen har konkludert i spørsmålet om legaliteten til mekanismen. [Politico skrev 26. oktober](#) at von der Leyen etter toppmøtet stadfestet at Kommisjonen vil avvente domstolens avgjørelse «*The European Court of Justice has to judge on a request from Hungary and Poland, whether this conditionality mechanism is legally sound.*»

Debatt om Polen i Europaparlamentet 19. oktober

Dommen fra grunnlovsdomstolen var også bakgrunnen for en [debatt i Parlamentet 19. oktober](#) og en [resolusjon](#) som ble vedtatt 21. oktober. Resolusjonen viser til at grunnlovsdomstolen mangler legitimitet fordi den er politisk styrt og understreker at EU-penger ikke må gå til regjeringer som undergraver EUs verdier. Samtidig ber Parlamentet EU om å verne om interessene til innbyggerne i EU som i overveldende grad støtter opp om EU-medlemskapet.

I sitt [innlegg i debatten](#) understreket Kommisjonspresident, Ursula von der Leyen vilje til dialog, men sa også at: «*We cannot and we will not allow our common values to be put at risk. The Commission will act. And the options are all known*». Hun sa det er tre alternativer. For det første kan Kommisjonen anlegge traktatbruddsøksmål mot Polen, hvor dommen fra grunnlovsdomstolen utfordres. For det andre kan Kommisjonen ta i bruk

rettssikkerhetsmekanismen eller andre finansielle verktøy, og at Polen nå må forklare hvordan de vil beskytte europeiske tilskudd fra brudd på rettsstatsprinsipper, gitt avgjørelsen fra grunnlovsdomstolen. Som et tredje alternativ pekte hun på artikkel 7 -prosedyren.

Den polske statsministeren Mateusz Morawiecki holdt et [innlegg på over 30 minutter](#) og brukte mye tid på å snakke om de mange utfordringene og krisene EU står overfor. Dette betyr behov for å samle seg om viktige spørsmål som for eksempel energikrise og migrasjonspresset på yttergrensene i stedet for å bruke krefter på indre forhold i medlemslandene. Det er også viktig at EU står samlet mot Russland og Kina. Han mente Polen er utsatt for forskjellsbehandling og siterte dommer fra andre land for å illustrere at heller ikke disse alltid setter EU-retten over nasjonal rett. Hans viktigste argument var at EU-domstolen bare har kompetanse på de områdene medlemslandene har avgitt kompetanse til EU. Dermed vil nasjonal rett gå foran EU-retten på andre områder. Det er en tendens til at EUs institusjoner prøver å tilta seg kompetanse på nye områder og nasjonale domstoler må kunne si fra om dette. Det er sterk oppslutning om EU-medlemskapet i Polen og Polen vil fortsatt respektere EU-retten på de områdene EU har kompetanse. Han bekreftet at landet vil avskaffe et omstridt disiplinærorgan som har gitt en rekke dommere avskjed.

Medlemmer fra fem av gruppene (Sentrum høyre (EPP), sentrum venstre (S&D), den liberale gruppa (Renew), Den grønne gruppa og ytre venstre (GUE/NGL)) etterlyste alle handling fra Kommisjonen. De ba Kommisjonen om å sette i verk rettsstatsmekanismen. Den polske regjeringen ble beskyldt for å føre en politikk som i siste instans kan føre landet ut av EU. Polen har frivillig sluttet seg til EUs traktater da landet ble med i EU og kan ikke nå plutselig si de ikke vil respektere reglene som gjelder. Det er misvisende å trekke fram dommer fra andre land siden ingen av disse har stilt spørsmål med forrang til EU-domstolen. Samtidig ble det vist til at grunnlovsdomstolen ikke har legitimitet fordi dommerne ikke er utnevnt i samsvar med kravene i grunnloven. Land som er netto bidragsyttere til EUs budsjett vil over tid ikke kunne godta at Polen får store overføringer og samtidig nekter å følge spillereglene i EU. Det ble etterlyst konkrete signal fra statsministeren om veien videre. Flere sa de la til grunn at mange dommere som hadde fått avskjed etter saker i disiplinærkammeret, nå får jobbene tilbake.

Ytre høyre-gruppen (ID) og den konservative gruppen (ECR) ga sterk støtte til Polen og også til regjeringen i Ungarn. De sa det grunnleggende problemet er at EUs institusjoner baserer seg på en venstreideologi støttet av EPP som de prøver å tvinge på landene i Sentral-Europa. EUs institusjoner handler langt utover det som følger av EUs traktater. Det står ingen ting i traktatene om at EU domstolen skal ha forrang. EU bør fokusere på utgangspunktet om å sikre økonomisk integrasjon og samhandel og ikke blande seg inn i indre forhold i medlemslandene. EU har utviklet seg til et majoritetstyranni som forsøker å destabilisere konservative regjeringer i Europa og der Polen og andre land blir utsatt for regelrett trakassering.

Det var svært høy temperatur under debatten. Blant annet kom mange av de polske medlemmene av Europaparlamentet (MEP) fra regjeringspartiet (PiS) med negative tilrop til andre polske MEP som kritiserte dommen og regjeringen. Medlemmer fra PiS sa de skammet seg over at andre polske MEP gikk til angrep på sitt eget land i stedet for å være stolte. Begge sider hevdet meningsmotstanderne hadde forbindelser til det gamle kommunistregimet.

WTO-ministtermøte i november

Utenriksministeren vil orientere om norske prioriteringer inn mot WTO-ministtermøtet (MC12) i Genève 30. november-3. desember 2021.

WTOs ministtermøter finner normalt sted annethvert år. Dette møtet skulle egentlig vært holdt i Kasakhstan i juni 2020, men ble utsatt pga. pandemien. Det blir dermed hele fire år mellom forrige ministtermøte (MC11) i Buenos Aires i desember 2017 og møtet i Genève. Organisasjonen har fortsatt store utfordringer knyttet til alle sine tre kjerneområder, både etterlevelse av eksisterende

regelverk, effektiv tvisteløsning og utvikling av nytt regelverk (nye avtaler). Handelsministrene i G7 understreket 22. oktober et [felles mål](#) om å «*deliver a successful Ministerial Conference that positions Members to foster a rules-based multilateral trading system, with the WTO at its centre, that is more resilient, sustainable, inclusive, and responsive to the needs of global citizens*».

Kort om ministermøtene 2013-2017

Ministermøtene i 2013 og 2015 vedtok begrensede, men allikevel viktige avtaler på handelsfasilitering (Bali i 2013), og utfasing av eksportsubsidier til landbruket og utvidelse av sektoravtale på handel med teknologiavtaler (Nairobi i 2015). Frem mot ministerkonferansen i Buenos Aires i desember 2017 ble muligheten for nye begrensede avtaler på fiskesubsidier og digital handel diskutert, men toppmøtet endte uten nye avtaler og også uten en felles ministererklæring. Et unntak var en erklæring fra litt over 100 medlemmer om kvinner og handel («*Trade and Women's Economic Empowerment*»). Den ble blant annet fulgt opp med en [interpellasjonsdebatt i Stortinget i februar 2018](#) og medførte også diskusjoner internt i EFTA. For Norge og EFTA er tematikken aktuell i handelsforhandlinger med partnerland som Canada og Chile som begge har tatt en aktiv rolle på dette multilateralt. EU har også varslet at de ønsker å sette økt fokus på kvinner og handel i sine handelsforhandlinger.

Nye avtaler på toppmøtet i Genève?

En gruppe medlemsland ble på WTOs ministermøte i Buenos Aires i 2017 enige om å [jobbe videre med digital handel](#) frem mot neste ministermøte. I januar 2019 bekreftet de sin [intensjon om å starte formelle forhandlinger](#). EU presenterte sitt forhandlingsmandat i [april 2019](#), Kina sitt mandat i [mai 2019](#), som del av et bredere innspill om WTO-reform, og USA sitt mandat i [april 2019](#).

På møtet i Europautvalget [10. juni 2020](#) viste daværende utenriksminister Ine Eriksen Søreide til det norsk forhandlingsmandatet fra februar 2020 og til at 83 av WTOs 164 medlemmer på det tidspunktet var med i forhandlingene. Hun understreket at det ville ta tid før man kom i mål, og at det neppe ville skje før det neste ministermøtet (som da var planlagt i 2020). Utenriksministeren understreket også at forhandlingene kom til å bli meget krevende siden WTOs medlemmer hadde sprikende interesser og erfaringer med digitalisering. Spørsmålet om dataflyt sto sentralt. Fra norsk side ønsket man et nytt regelverk som skulle si noe om hvordan fri dataflyt balanseres opp mot behovet for å regulere. Norge ville i forhandlingene blant annet jobbe for bedriftenes mulighet til å overføre og lagre data der det er mest hensiktsmessig, og for å sikre rom for myndighetene til å stille krav til behandling av personopplysninger og ivareta forbrukerhensyn slik at tilliten til den digitale økonomien forblir sterk.

WTOs medlemsland ble i Buenos Aires også enige om å fortsette forhandlingene om å forby og begrense visse **fiskerisubsidier** i tråd med FNs bærekraftsmål. Daværende utenriksminister Ine Eriksen Søreide understreket på [europautvalgsmøtet i Stortinget i februar 2020](#) at forhandlingene var viktige for bærekraftig havforvaltning og for å vise at WTO fremdeles kunne levere resultater som omfattet alle WTO-medlemmene. Målsettingen var å slutføre forhandlingene til neste ministermøte.

EU har i forhandlingene understreket at fokuset må være på «*what matters – harmful subsidies*». De skal dermed ønske å nyansere mellom «gode» og «dårlige» subsidier. Ifølge Politico skal flere EU-land, visstnok ledet an av blant annet Frankrike og Spania, og også Europaparlamentet ha presset på for å beholde mange av dagens subsidier, og til dels også sikre nye subsidier. Politico stiller spørsmål ved om dette vil kunne utfordre Kommisjonens mer generelle holdning mot subsidier i WTO. Selverklærte «høyambisjonsland» som USA, Australia, New Zealand og Brasil, har også vært [uenige i EUs tilnærming](#) og ment denne søker å beskytte egne berørte lokalsamfunn (proteksjonisme).

En annen uenighet dreier seg om hvor mye utviklingslandene i WTO skal være forpliktet til å kutte i subsidier. Rollen til Kina blir spesielt viktig i så måte siden landet i WTO fremdeles definerer seg som utviklingsland, med de fordeler det medfører for differensiert behandling, men samtidig, ifølge Politico, skal stå for 25% av verdens skadelige subsidier («*harmful subsidies*»). Et forbud mot fiskerisubsidier vil få mindre innvirkning på de globale havressursene dersom land med store fiskeflåter, som Kina og Indonesia, unntas de strengeste kravene. Samtidig vil en beslutning i WTO om at Kina, Indonesia og andre vekstmarkeder ikke skal innrømmes samme særregler som andre utviklingsland, kunne få politiske implikasjoner i form av en styrking av særlig USAs argument om at disse landenes status som utviklingsland må endres.

WTOs handelsministre møttes i juli for et digitalt møte om de pågående fiskeriforhandlingene. Der [ytret WTO-sjefen en viss optimisme](#) om fremdrift. Samtidig skal USAs handelsrepresentant ifølge Politico ha vært skeptisk til om det var nok enighet til å konkludere en avtale. Før møtet (i mai 2021) kom den amerikanske handelsrepresentanten også med et forslag om å integrere et forbud mot tvangsarbeid på fiskeskøyter i den endelige avtalen om fiskerisubsidier.

Handel og helse

Det Hvite Hus [uttalte torsdag 21. oktober 2021](#) at “*We ... need every WTO member to step up as well and support an intellectual property waiver, and every company must act ambitiously and urgently to expand manufacturing now*”. Uken før hadde WTO-sjef Okonjo-Iweala sagt at «*I believe that members can find a pragmatic compromise on the IP waiver which ensures equitable access to developing countries while preserving incentives for research and innovation*».

India og Sør-Afrika fremmet i oktober 2020 et [forslag om unntak for visse bestemmelser i WTOs avtale om handelsrelaterte sider ved immaterielle rettigheter \(TRIPS-avtalen\)](#) for å forebygge, begrense og behandle covid-19. Det var avgjørende for de to landene at dagens patentrettigheter ikke skal være til hinder for rimelig adgang til medisiner og utstyr. De ønsket å gjøre det lettere å produsere medisiner og utstyr knyttet til covid-19 også i utviklingsland. Fokuset var på rettferdig og global distribusjon.

Forslaget fikk umiddelbar støtte fra en rekke utviklingsland i WTO, men møtte motstand hos mange vestlige land inkludert EU, USA (innledningsvis), Norge og Sveits. En av grunnene til motstanden var *omfanget* av forslaget, at det ikke bare var snakk om unntak for vaksiner, men også for et bredt spekter av medisiner og utstyr knyttet til pandemien. I tillegg var det uenighet om *betydningen av patentrettigheter for utvikling av medisiner* mer generelt.

I mai 2021 annonserte USA at de allikevel ville være [villig til å gå inn i tekstbaserte forhandlinger om et unntak i TRIPS-regelverket for covid-19-vaksiner](#), men at de kun ønsket dette på vaksiner. Forslaget var dermed mindre omfattende enn det opprinnelige forslaget fra India og Sør-Afrika.

EU og mange andre vestlige land opprettholdt sin skepsis til å inngå forhandlinger om unntak fra TRIPS-regelverket, og situasjonen er derfor fremdeles uavklart inn mot ministermøtet i november/desember. EU la fram et motforslag om å lette på de reglene som allerede finnes i TRIPS for tvangslisensiering, for å gjøre disse reglene mer anvendelige og enklere tilgjengelig under en pandemi.

Norges leder for øyeblikket Tripsrådet i WTO og har derfor et særskilt ansvar for å bringe de ulike synene nærmere hverandre. I [møtet i Europautvalget i juni 2021](#) sa daværende utenriksminister Ine Eriksen Søreide at Norge hadde bedt de mest skeptiske WTO-medlemmene om å bevege sine posisjoner i retning av konsensus. Hun informerte også om at man fra norsk side, sammen med samarbeidspartnere i Ottawa-gruppa, hadde begynt arbeidet med et helseinitiativ med fokus på å sikre flyt av livsviktige varer, bl.a. ved å begrense eksportrestriksjoner. Hun viste videre til at flere eksperter hadde understreket at patenter ikke var det viktigste hinderet for produksjonsøkning av

vaksiner, og at den raskeste måten å øke produksjonen på var gjennom samarbeid mellom produsenter som sikrer teknologioverføring. Les mer i [informasjonspakken til møtet](#).

WTO-reform

Utenriksdepartementet understreker i informasjonen til europautvalgsmøtet 27. oktober 2021 at en viktig prioritering for Norge under ministermøtet i november/desember vil være å legge til rette for WTO-reform. G7-landenes handelsministre [understreker det samme 22. oktober](#): «A key objective of WTO reform will be to strengthen the organization's three core functions, in an effort to build a free and fair rules-based multilateral trading system that benefits all its members and helps secure shared prosperity for all. This includes advancing the effectiveness of the WTO's monitoring, negotiating and dispute settlement system functions, which requires resolving long-standing issues.»

WTOs medlemmer må igjen vise at de kan fremforhandle relevante globale avtaler, etter snart 20 år med stillstand i den såkalte Doha-runden. De må også reformere et tvisteløsningssystem som i dag mangler et operativt ankeorgan. Den nye administrasjonen i USA har ikke endret på Trump-administrasjonens avgjørelse om å ikke utnevne nye dommere til dette. Det gjør det ekstra krevende når eksisterende WTO-regelverket utfordres. Her kan USAs straffetoll våren 2018 og klagene mot denne nevnes, men også en rekke saker mot Kina (både knyttet til overkapasitet og teknologioverføring). Når antall konflikter øker samtidig som tvisteløsningsorganet er under stort press, har WTO en stor utfordring på et av sine kjerneområder.

Litt forenklet kan man derfor si at mange har samlet seg i kritikken mot USA i arbeidet for reform av tvisteløsningssystemet, mens det samme gjelder kritikken mot Kina i arbeidet for bedre etterlevelse av eksisterende regelverk. Det siste er tydelig i en nylig [evaluering av Kinas WTO-medlemskap i WTOs «Trade Policy Review Body»](#). Kina har her mottatt mer enn 2000 spørsmål fra andre WTO-medlemmer i denne prosessen og til dels [sterk kritikk fra blant annet USA og EU](#). Dette er en [evaluering de større medlemmene i WTO må igjennom med jevne mellomrom](#) og er basert på en rapport fra WTO-sekretariatet og fra det evaluerte medlemslandet. Kina skal ifølge Politico ha svart på kritikken med en 12-punkts uttalelse ved avslutningen av evalueringsmøtet i Genève 22. oktober.

EU har lenge jobbet for WTO-reform, både med USA og Japan på en side og med Kina på en annen. Samtidig er EU, sammen med Norge og 11 andre WTO-partnere med i et Canada-ledet initiativ for reform. EU har ønsket velkommen Kinas økende engasjement for multilateralt samarbeid både innenfor WTO og klima. Samtidig har EU, som USA, lenge vært tydelig på at de mener Kina ikke foretar tilstrekkelige reformer for å utvikle seg til den markedsøkonomien de mener et WTO-medlemskap krever. Kina er ikke enig i dette og insisterer på markedsøkonomistatus i WTO. EU mener at Kina med sin statseide økonomi og omfattende subsidier fremdeles bidrar til overkapasitet på mange industrivarer, og at det ikke er nok gjensidighet i markedsadgangen for europeiske varer og investeringer i Kina. EU har også vedtatt en overvåkingmekanisme for utenlandske investeringer i kritisk infrastruktur som i stor grad er rettet mot Kina, selv om Kina ikke er nevnt spesifikt i vedtaket. Litt forenklet kan man derfor si at EU på mange områder støtter *analysen* til USA om at Kina fremdeles ikke følger globale handelsregler. Samtidig har ikke EU vært villig til å følge den *politiske responsen* til USA, som både under Trump og Biden (så langt) har vært preget av ensidige straffetiltak, handelskonflikt og undergraving av et tvisteløsningssystem som amerikanske administrasjoner over tid mener ikke har tjent amerikanske interesser. EU har også ønsket å fremme en strategisk autonomi. Inngåelse av en investeringsavtale med Kina rett før Biden inntok det Hvite Hus, viste dette. Samtidig var EU villig til å gå såpass langt i sin kritikk av Kina at ratifiseringen av avtalen nå er satt på vent. For Norge, som er i forhandlinger med Kina om en handelsavtale, er denne utviklingen relevant.

Både EU og USA har nylig presentert konkrete forslag til WTO-reform.

EU gjorde dette som del av sin [oppdaterte handelsstrategi i februar 2021](#). Her understreker Kommisjonen at EU vil:

- Vedta et første sett WTO-reformer med fokus på bærekraftig utvikling, og arbeide mot integrering av bærekraft i WTOs arbeid.
- Styrke WTO-reglene om negative samvirkende effekter av myndighetsintervensjon i medlemslandenes økonomi.
- Gjøre det enklere å forhandle nye avtaler på områder som er viktige for store undergrupper av WTO medlemmer.
- Finne en varig løsning på den nåværende fastlåste situasjonen rundt WTOs bindende tvisteløsningssystem.
- Gjøre WTOs overvåking av medlemslandenes handelspolitikk mer effektiv.

EUs ambassadør til WTO har kalt ministermøtet i november/desember for et eksistensielt øyeblikk for organisasjonen, et være eller ikke-være for det multilaterale handelssystemet: *«If the WTO does not rise up to the challenge, the risk is that the members will [continue] pursuing these issues, but elsewhere. That would be extremely bad for everyone because it will lead to more fragmentation, while the type of problems that we are facing at this moment are global»*.

USA handelsrepresentant, Katherine Tai, [presenterte 14. oktober 2021 amerikanske ambisjoner for WTO-reform og USAs prioriteringer](#) for ministermøtet. Disse reflekterer mer overordnet de handelspolitiske prioriteringene til den nye amerikanske administrasjonene: covid-19-gjenreisning, bekjempelse av klimaendringene og arbeidslivsspørsmål. Mer spesifikt ønsker Biden-administrasjonen, som den norske regjeringen, en god løsning på helse og handel og en bærekraftig avtale på fiskerisubsidier under ministermøtet.

Tai opprettholdt USAs kritikk av tvisteløsningssystemet i sin presentasjon. Hun kom ikke med konkrete forslag til reform, men ambisjonen måtte være å forbedre muligheten for WTOs medlemmer til å sikre akseptable løsninger til sine respektive konflikter: *«Let's not prejudge what a reformed system would look like. While we have already started working with some members, I want to hear from others about how we can move forward,»* uttalte Tai.

Hun nevnte ikke Kina med ord, men var kritisk til at noen land brukte selvdefinert utviklingsstatus til å oppnå fordeler i sitt medlemskap.

Andre aktuelle saker

Disse sakene er *ikke* satt på dagsorden av regjeringen for europautvalgsmøtet 27. oktober, men kan allikevel være av nytte og relevans for Europautvalget. Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon har derfor valgt å ta med en kort bakgrunn om Kommisjonens nye arbeidsprogram for 2022, Kommisjonens verktøykasse mot høye energipriser, og en oppsummering fra plenumsesjon i Europaparlamentet forrige uke:

Kommisjonens arbeidsprogram for 2022

«*Making Europe stronger together*» er tittelen på [Europakommisjonens arbeidsprogram for neste år](#). Programmet er viktig fordi det informerer om lovforslag og andre tiltak som skal legges fram neste år. Flere av de nasjonale parlamentene bruker arbeidsprogrammet for å prioriter hvilke saker de skal følge spesielt nøye. I en ny rapport om en reform av Folketingets arbeidsprogram, foreslås det blant annet at Folketinget hvert år velger ut 10-20 prioriterte saker, at det holdes en årlig partilederdebat i plenum om disse sakene, og at fagutvalgene utpeker saksordførere for de prioriterte sakene ([les mer i stortingsbibliotekets EU/EØS-nytt 20. oktober](#)).

Nedenfor presenterer vi et utvalg av de nye sakene, med vekt på utenriks- og sikkerhetspolitiske initiativ, samt noen av lovforslagene som kan være av interesse for Norge. Flere av initiativene er

allerede kjent gjennom kommisjonspresident Ursula von der Leyens årstale: [«State of the Union» 2022](#).

Utenriks- og sikkerhetspolitiske initiativ

Forsvarspolitikken vil stå sentralt når Frankrike har formannskapet i første halvdel av 2022. Noe av det viktigste som skal skje er at medlemslandene skal vedta et såkalt [strategisk kompass](#). Det skal vedtas av EUs statsledere, mest sannsynlig i mars 2022, og vil gi retning for EUs forsvars- og sikkerhetspolitikk de neste 5-10 årene. Prosessen ble startet i 2020 og er styrt av medlemslandene.

Arbeidsprogrammet inneholder flere initiativ knyttet til forsvars- og sikkerhetspolitikk og internasjonalt samarbeid i 2022, blant annet:

- En strategi kalt Global Gateway: et samarbeid med utviklingsland om investeringer til infrastruktur. Strategien omtales som et svar på det kinesiske infrastrukturprosjekt Belt and Road Initiative (BRI), men med en verdibasert tilnærming.
- En ny felles erklæring fra EU og NATO. NATOs generalsekretær har også tatt til orde for dette, jf [Agence Europe 22. oktober](#).
- En «ekte» europeisk forsvarsunion: Kommisjonen vil framskynde arbeidet.
- Et veikart for forsvars- og sikkerhetsteknologi. Den er en del av forberedelsene for Kommisjonens «forsvarspakke» som vil bli lagt fram på et senere tidspunkt.
- En strategi for internasjonalt energisamarbeid.
- En handlingsplan for internasjonal havforvaltning.
- En meddelelse som beskriver et strategisk partnerskap med Golf-regionen.
- Lovgivning om europeisk cybersikkerhet: for å fastsette felles standarder. I tillegg vil Kommisjonen starte arbeidet med å bygge opp et rombasert globalt EU-system for sikker kommunikasjon.
- Lovgivning for sikker utveksling av nøkkelinformasjon med tredjeland, og en oppdatering av reglene knyttet til forhåndsinformasjon om passasjerer.

Et utvalg andre nye lovforslag

- Klimatiltak: ny rettslig ramme for sertifisering av fjerning av CO₂, samt et rammeverk knyttet til nullutslipp i transportsektoren. Ny lovgivning om «retten til å reparere», som en del av sirkulærøkonomien.
- «Plastpakken»: blant annet lovgivning for å redusere utslipp av mikroplast i miljøet (se [EU/EØS-nytt 16.12.2020](#)).
- «Chip-lov»: for å fremme tilgangen til mikrochips i Europa.
- Nødinstrument for det indre marked: lovgivningen skal ta hensyn til erfaringene fra pandemien.
- Straksbetalinger – det er uklart om det vil bli lovgivning eller ikke-rettslige tiltak (se [EU/EØS-nytt 19.2.2021](#)).
- Media Freedom Act – ny lovgivning om pressefrihet (se [EU/EØS-nytt 13.10.2021](#)).
- Overføring av straffesaker: lovgivning inngår i arbeidet med å bekjempe grensekryssende kriminalitet.

Arbeidsprogrammet omtaler også *revisjon av eksisterende lovgivning*. Et viktig initiativ er en revisjon av EUs legemiddellovgivning. EUs konkurransepolitikk skal evalueres og den generelle gruppefritaksordningen for statsstøtte skal revideres (se [EU/EØS-nytt 13.10.2021](#)). Flere av rettsaktene knyttet til nullutslipp fra luft, vann og jord skal endres.

Det er også verd å merke seg enkelte av *de nye ikke-rettslige tiltakene*. Det skal blant annet legges fram en europeisk omsorgsstrategi, fra barnepass til langtidspleie. Strategien vil sette et rammeverk for framtidige politiske reformer som skal sikre bedre og rimeligere tilgang til kvalitetstjenester for alle. I lys av pandemien, vil Kommisjonen legge fram en ikke-bindende rekommandasjon om minste inntektsstøtte. *«The shock of the pandemic highlighted the*

importance of strong social safety nets. We will propose a Recommendation on minimum income to support the policies of Member States», står det i arbeidsprogrammet.

[Vedlegget](#) til arbeidsprogrammet gir en oversikt over alle de nye tiltakene, samt rettsaker som skal følges opp av EUs regelforenklingsprogram (Refit), de prioriterte forslagene som ikke er vedtatt (pending), og forslag som Kommisjonen trekker.

Kommisjonen presenterte programmet i Europaparlamentet 19. oktober, etterfulgt av en kort runde med kommentarer fra de politiske gruppene ([se egen omtale](#)). Det skal nå formelt diskuteres med Parlamentet og medlemslandene (Rådet). Målet er å komme fram til en liste over felles prioriteringer av saker, med tanke på rask behandling i Parlamentet og Rådet.

Kommisjonens verktøykasse mot høye energipriser

[Europakommisjonen presentert den 13. oktober](#) en verktøykasse med umiddelbare tiltak for å redusere de negative effektene av høye energipriser og mer langsiktige tiltak for å redusere energipriser, øke forsyningssikkerheten og realisere den grønne omstillingen av energisektoren.

Kommisjonen mener at virkemidlene i [verktøykassen](#) vil bidra til en riktig tilpasset respons på de høye strømprisene for husholdninger og bedrifter, uten å skade EUs interne energimarked eller det grønne skiftet. Tiltakene fokuserer på å beskytte de mest sårbare, ifølge Kommisjonen.

Medlemslandene kan motvirke de negative effektene av de høye prisene innenfor EUs gjeldende rettsaker, ifølge Kommisjonen. På lengre sikt er det aktuelt med endringer i det rettslige rammeverket for å skape et mer robust, rettferdig og miljøvennlig energisystem.

Kommisjonen understreker at det ikke er aktuelt å endre marginalprissystemet i energimarkedet. Det er bred faglig enighet om at marginalprissetting er den mest effektive modellen for avregulerte markeder, ifølge Kommisjonen.

Umiddelbare tiltak medlemslandene kan gjennomføre:

- Økonomiske støtteordninger til de mest sårbare husholdningene i form av sosialstøtte, verdikuponger eller delvis betaling av energiregningene. Dette kan bl.a. finansieres med medlemslandenes økte inntekter fra salget av utslippskvoter i det europeiske kvotehandelsystemet ETS.
- Midlertidig unntak for sårbare husholdninger fra å måtte betale energiregningen innen forfall.
- Sikre at husholdninger ikke får stengt tilkoblingen til elektrisitet- og gassnettet.
- Redusere skatt og avgiftene på energi.
- Gi statsstøtte til bedrifter gjennom reduserte skatter og avgifter. Det å gi lik hjelp til alle energiforbrukere er ikke statsstøtte, fastslår Kommisjonen. Mer målrettede tiltak kan også være lovlig, forutsatt lik behandling av «like» bedrifter.
- Tilrettelegge for at små og mellomstore bedrifter kan inngå langsiktige kontrakter om kjøp av fornybar energi (på samme måte som store kraftintensive bedrifter), f.eks. ved å samle etterspørselen fra flere bedrifter.

På mellomlangt sikt vil Kommisjonen:

- Foreslå et rettslig rammeverk for lavkarbon gass- og hydrogenmarked innen utgangen av desember 2021.
- Vurdere en revisjon av forordningen om gassforsyningssikkerhet i EU.
- Vurdere nytten av et frivillig samarbeid mellom medlemsland om felles, offentlig innkjøp av gass.
- Vedta en delegert rettsakt om kjernekraft og gass under taksonomiforordningen.

- Be ACER undersøke fordeler og ulemper med dagens energimarkedsdesign og foreslå forbedringer der det er relevant til Kommisjonen. Kommisjonspresident Von der Leyen understrekte overfor Europaparlamentet 20. oktober at ACER særlig skal se på hvordan ekstreme prisvariasjoner kan unngås.
- Vedta en regelbok om cybersikkerhet for elektrisitet.
- Vurdere ytterligere harmonisering av regelverket mellom de regionale kraftmarkedene i EU.
- Utarbeide en anbefaling til Det europeiske råd innen utgangen av desember 2021 om hvordan medlemslandene best kan ivareta de sosiale og arbeidsmessige aspektene ved det grønne skiftet.
- Utvikle regelverk (*nettkode*) for etterspørselsfleksibilitet i energimarkedet.
- Revidere retningslinjene for statlig energi- og miljøstøtte for å stimulere til det grønne skiftet til lavest mulig kostnad.
- Bidra til best mulig utnyttelse av EUs omstillingsmidler til det grønne skiftet.
- Bidra til å spre best praksis og innovative løsninger bl.a. mer effektive prosesser for planlegging, godkjenning og utbygging av fornybar energi.

Mer langsiktige tiltak medlemslandene kan gjennomføre:

- Styrke forbrukernes rolle i energimarkedet.
- Utnevne en sistehåndsleverandør som kan sikre stabil energiforsyning selv om en leverandør går konkurs.
- Fremskynde utbyggingen av fornybar energiproduksjon.
- Øke investeringene i energieffektivisering og for å redusere bygningers energibehov.
- Øke investeringene i transeuropeiske energinett, fjerne flaskehals, øke lagerkapasitet og etablere smartere transmisjon- og distribusjonsnett.

Det europeiske råd [diskuterte de høye strømprisene](#) på sitt toppmøte 21. oktober. Statslederne ble enige om å overlate den videre diskusjonen til energiministrene som skal møtes i uke 43. Medlemslandene er enige om å ta i bruk verktøykassen til Kommisjonen og iverksette nasjonale tiltak for å beskytte de mest sårbare forbrukerne, at Kommisjonen skal evaluere funksjonaliteten i gass- og elektrisitetsmarkedet, at Kommisjonen og Rådet skal vurdere tiltak på mellomlang og lang sikt som kan bidra til rimelige energipriser, et mer robust energisystem og energimarked, ivareta forsyningsikkerheten og samtidig gjennomføre det grønne skiftet med aktiv bistand fra Den europeiske investeringsbanken.

Utover disse felles konklusjonene var det betydelig uenighet. Enkelte land som Spania, Italia og Hellas ønsker endringer i det rettslige rammeverket og prisfastsettingen i energimarkedet, mens flertallet av landene som de nordiske og de baltiske landene, Irland, Tyskland og Belgia er skeptiske til slike endringer i det rettslige rammeverket.

De fleste landene, inkludert de nordiske, mener det grønne skiftet og utbygging av fornybar energi og energieffektivisering er den langsiktige løsningen på ekstraordinære høye energipriser, mens Polen, Tsjekia og Ungarn mener EUs klimapolitikk og særlig EUs kvotehandelssystem (ETS) er en viktig årsak til de høye energiprisene. Tysklands kansler [Angela Merkel](#) oppfordret sine kolleger på det sterkeste til å skille mellom klimasatsingen «Fit for 55» og de akutte tiltakene mot høye energipriser.

Flere land, bl.a. Slovenia, Irland og Hellas argumenter for økt satsing på kjernekraft. Finland mener det også er viktig å øke [utslippsfrie energikilder](#) utover fornybar energi. For Hellas er det uaktuelt med kjernekraft innenlands pga. risikoen for jordskjelv. Motstanderne, som Luxembourg og Østerrike fraråder «grønnvasking» av kjernekraft på det sterkeste.

[Europaparlamentet debatterte](#) de høye energiprisene i plenums møte 6. oktober. Parlamentsmedlemmene har også ulike syn på hvordan de høye energiprisene skal takles. Debatten fulgte dels politiske og dels nasjonale skillelinjer. Flere pekte på det grønne skiftet som en løsning, men det ble også argumentert for at økt avhengighet til fornybar energi kan øke prissvingningene.

Foreløpig har seks land (Spania, Hellas, Frankrike, Italia, Slovenia og Portugal) iverksatt tiltak for å redusere de negative konsekvensene av høye energipriser, ifølge [Euractiv](#). I tillegg har ni land annonsert at de forbereder eller vurderer tiltak: Belgia, Bulgaria, Estland, Irland, Latvia, Litauen, Nederland, Polen og Slovakia. Andre land mener det vil være svingninger i energiprisene og har foreløpig ikke gjennomført tiltak.

Plenums møte til Europaparlamentet 18. – 21. oktober

Europaparlamentet møttes til plenums møte i Strasbourg 18. – 21. oktober. Her er omtale av nokre av dei sakene som var drøfta og handsama under sesjonen.

Kommisjonen arbeidsprogram for 2022

Kommisjonen la fram sitt arbeidsprogram for 2022 19. oktober ([sjå eige sak](#)). Det omfattar ei oversikt over [framlegg](#) som skal kome neste år. Visepresident i Europakommisjonen, Maroš Šefčovič, presenterte programmet i Europaparlamentet 19. oktober, etterfølgd av ein kort runde med kommentarar frå dei politiske gruppene. I tillegg til ei summarisk gjennomgang av viktige framlegg, la han vekt på målet om ikkje å auke den administrative byrda av EU-reglar. Målet er derfor å oppheve eit regelverk om eit nytt blir vedtatt. Han la også vekt på at målet om å fullføre så mykje som mogleg innan valet til Europaparlamentet i 2024.

Kommentarane frå dei politiske gruppene var i stor grad positive og mange var opptatt av styrka innsats for å verne rettsstaten og vidare kamp mot covid og av global vaksineinnsats. Mange var opptatt av klimatiltak og både EPP og S&D etterlyste innsats for å ivareta den sosiale dimensjonen ved den grønne omstillinga. Den liberale gruppa bad om ein felles EU-lov om skattlegging basert på semja i OECD og høgare ambisjonar for handel og migrasjon. Den grønne gruppa bad om styrka innsats på klimaområdet og raskare omstilling til fornybar energi for å bli mindre avhengig av Russland. Ytre høgrest-gruppa (ID) meinte Kommisjonen ville komme med for mange framlegg og i staden burde fokusere på gjennomføring. Europeisk forsvar bør byggje på eksisterande strukturar og det er behov for meir innsats for å styrke internasjonal handel. Den konservative gruppa (ECR) la vekt på å styrke EUs autonomi og å unngå at EUs politikk mellom anna på klimaområdet fører til auka fattigdom eller større skilnader mellom regionar. Det er behov for reform av Schengen og migrasjonssystemet for å sikre eit bærekraftig system som også hindrar irregulær migrasjon. Ytre venstre-gruppa (Left) meinte EU ikkje tek fattigdom på alvor og at det må bli slutt på å sjå energi som ei ordinær vare. Det er også nødvendig å sjå på marknaden for karbon.

Debatt om toppmøtet

Kommisjonspresident Ursula von der Leyen og den slovenske utanriksministeren Logar deltok i ein [debatt onsdag om EU-toppmøtet](#) 21. og 22. oktober. I tillegg til rettsstatsituasjonen i Polen, var det mange som tok opp energiprisar og covid-vaksiner. Logar la mellom anna vekt på behovet for å styrke EUs helseberedskap og å sikre meir covid-vaksinering i heile EU og fleire vaksiner globalt. Han viste til at toppmøtet ville drøfte tiltak mot energiprisane ([sjå eige sak](#)) i tillegg til COP26 og biodiversitet. Det er viktig å løfte EUs handelsagenda for å styrke EUs globale rolle. Den digitale agendaen er viktig for å styrke EUs konkurransekraft. Cybersikkerheit er viktig i den samanhengen. Han viste også til toppmøta med Asem og med landa omfatta av den austlege partnaraskapen seinare i år. Von der Leyen viste i sitt innlegg til at det hadde vore ein grundig debatt om Polen dagen før og at ho derfor ville fokusere på andre punkt som skulle drøftast på toppmøtet. Ho la spesielt vekt på energimarknaden og framheva at den grønne givnen er grunnleggjande for å bli sjølvforsynt med energi. Ho nemde også at Noreg har lova å auke sine

leveransar av gass. Det er viktig å auke ambisjonane på COP26 fordi verda ikkje er i rute til å nå måla i Paris-avtalen.

Sjølv om von der Leyen ikkje snakka om Polen og rettsstat, var det mange av representantane som tok opp dette også i denne debatten. Vi må snakke om elefanten i rommet vart det mellom anna sagt. I tillegg var det mange som tok opp dei same sakene som i debatten om Kommisjonen arbeidsprogram, inkludert meir aktive grep for å avhjelpe energiprisar, vidare kamp mot covid og få fortgang i behandlinga av migrasjonspakta samt handelspolitikk. Med adresse til Logar viste Den grønne gruppa til at den slovenske statsministeren nyleg hadde kome med twittermeldingar med konspirasjonsteoriar og antisemitisme og sa det er nødvendig å slå ring om demokratiske verdiar. Ytre høgre-gruppa (ID) og den konservative gruppa (ECR) gjentok at EU må fokusere på noko anna enn indre tilhøve i enkelte medlemsland og slutte å regelrett mobbe Polen og andre land. Det er viktig å fokusere på å gjenreise økonomien etter pandemien og verne EUs yttergrenser.

Meir innsyn i Covid-vaksiner

Det må bli meir innsyn både i utvikling, innkjøp og distribusjon av covid-vaksiner. Det slår eit fleirtal i Europaparlamentet på 458 mot 149 representantar og 86 som avsto, fast i ein [resolusjon](#) som vart vedteke 21. oktober. Mellom anna bør avtaler, prisar og testdata blir gjort offentleg og det er viktig med god kommunikasjon for å overvinne vaksineskepsis. Både EU og private selskap bør bidra til global vaksinerings. Sentrum høgre-gruppa (EPP) hadde saksordføraren og støtta rapporten i petisjonskomiteen. Mange i gruppa valde å røyste mot rapporten i plenumsmøtet fordi dei meinte den mellom anna gjekk for langt i kritikk av Kommisjonen og på grunn av formuleringar som kunne tolkast som støtte til å oppheve patentrettar. Politico skreiv 22. oktober at ei gruppe representantar frå Den grønne gruppa førebur eit søksmål mot Kommisjonen på grunn av det dei meiner er mangelfullt innsyn i kontraktar.

Situasjonen i Polen eitt år etter eit de facto abortforbod

I tillegg til ein diskusjon om rettsstatssituasjonen i Polen ([sjå eige sak](#)), var det også ein diskusjon om status i landet eitt år etter ein dom som i praksis gjer abort forbode. Både Kommisjonen og Rådet framheva at abortlovgjeving er eit tema som er nasjonal kompetanse, men likestillingskommisær Dalli viste til at medlemslanda likevel har plikt til å respektere menneskerettane. Ein dom frå Den europeiske menneskerettsdomstolen har slått fast at manglande tilgang til abort er eit brot på retten til familie og privatliv. I debatten kom det ikkje uventa støtte til Polen frå ytre høgre-gruppa (ID) og den konservative gruppa (ECR), medan representantar frå andre grupper kritiserte lovgjevinga i landet og bad om press mot den polske regjeringa. Ein resolusjon om temaet vil kome til votering på neste plenumsmøte.

Ambisjonar for COP26

Europaparlamentet vedtok med stort fleirtal ein [posisjon for COP26-møtet i Glasgow](#). Parlamentet vil ha kraftigare globale klimatiltak og ber om at alle G20-landa forpliktar seg til å oppnå klimanøytralitet innan 2050. Det er også behov for meir klimafinansiering for å hjelpe dei fattigaste landa. [Parlamentet vil også ha ein avtale](#) om kutt i metanutslepp i Glasgow og meiner mentankutt er den mest kostnadseffektive måten å kutte klimautsleppa på. Europaparlamentet vil vere representert med ein delegasjon på klimatoppmøtet.

Støtte til Kommisjonens jordbruksstrategi

Eit fleirtal i Europaparlamentet på 452 mot 170 røyster og 76 som avsto, støtter ein [resolusjon](#) Kommisjonens jordbruksstrategi *Frå jord til bord*. Parlamentet ynskjer mellom anna tiltak for å sikre trygg mat, redusert bruk av antibiotika og plantevernmiddel, mindre utslepp av drivhusgassar, betre dyrevelferd og meir areal til økologisk landbruk. [Europakommisjonen](#) har varsla ei rekkje rettsakter knytt til dei ulike elementa i strategien.

Kritikk av Frontex

Europaparlamentet [frys delar av 2022-budsjettet til EUs grense- og kystvaktbyrå \(Frontex\)](#) på grunn av misnøye med fleire tilhøve. Dette omfattar manglande tilsetting av folk som skal overvake at grunnleggjande rettar blir respektert og manglande system for å overvake slike rettar i tillegg til manglande etablering av mekanismar som skal sørge for at alvorleg hendingar blir rapportert.

Klart for forhandlingar om Europol

Europaparlamentet ga med stort fleirtal samtykke til [komitéinnstillinga](#) knytt til endringar i Europol-forordninga. Endringane knyter seg mellom anna til Europols tilgang til data frå private aktørar. Europaparlamentet sa ja til dette, men ynskjer samstundes at Det europeiske datatilsynet skal få ei styrka rolle i overvakinga av praksisen. Den grønne gruppa røysta mot endringane. Europaparlamentet og medlemslanda i Rådet er dermed klare for forhandlingar om den endelege utforminga av forordninga.

Pandora-papira

Europaparlamentet vedtok med stort fleirtal ein [resolusjon den 21. oktober](#) som tek til orde for ei grundig granskning av avsløringane som kom i Pandora-papira og som har skjedd i EUs jurisdiksjon. Det er viktig å tette smothol som gjer aggressiv skattetilpassing og kvitvasking mogleg. Kommisjonen må ta grep mot land som ikkje har gjennomført vedtekne EU-reglar knytt til dette. Parlamentet ynskjer slutt på ordningar der rike tredjelandsborgarar kan kjøpe seg statsborgarskap eller rett til busetting i EU-land.

Sosial agenda

Europaparlamentet vedtok med eit knapt fleirtal på 347 mot 162 røyster og heile 191 som avsto, ein [resolusjon](#) som tek til orde for å styrke den sosiale dimensjonen til Det europeiske semester. Resolusjonen som var parlamentets vurdering av sysselsettings- og sosialpolitikken i euroområdet i 2021. Fleirtalet tek til orde for styrka solidaritet, sosial rettferd og inkludering, og legg også vekt på tiltak for rettferdig fordeling, likestilling og betre offentlege tenester. Ytre høgre-gruppa (ID) og den konservative gruppa (ECR) røysta mot resolusjonen og sentrum høgre-gruppa (EPP) avsto.

Mediefond og betre vilkår for kulturarbeidarar

Europaparlamentet meiner det må gjerast meir for å støtte europeisk media. Både pandemien og andre utfordringar gjer at uavhengig journalistikk er truga. Konsentrasjon av eigarskap kan føre til redusert mediemangfald og globale plattformer forstyrrar også sektoren. I [resolusjonen](#) som vart vedteke tek Europaparlamentet til orde for å opprette eit fast mediefond for å sikre uavhengig journalistikk i Europa.

I ein annan [resolusjon](#) seier Europaparlamentet at det hastar med å betre dei sosiale vilkåra til kunstnarar og andre kulturarbeidarar. Mange av dei har svært ustabile levekår og både forfattarar og utøvarar treng betre vern frå dominante strømmetenester. Det bør etablerast eit felles rammeverk for arbeidsvilkår og minstestandardar i EU-landa.

Sakharov-prisen til Aleksej Navalnyj

Aleksej Navalnyj er tildelt Sakharov-prisen for 2021. Det [annonserte Heidi Hautala](#), visepresident i Europaparlamentet 20. oktober. Ho bad samstundes om at han må bli frigjeven med ein gong. Prisen vil bli delt ut i desember.

Styrka tilhøve til Taiwan

EU bør styrke tilhøvet til Taiwan mellom anna ved å inngå ei bilateral investeringsavtale med landet. Det slår Europaparlamentet fast i ein [resolusjon](#) som vart vedtatt med 580 mot 26 røyster og 66 som avsto. Europaparlamentet peiker på at Taiwan er ein partner og demokratisk alliert og meiner EU må gjere meir for å handtere kinesisk press og for å verne demokratiet i Taiwan.

Delsesjon i konferansen om EUs framtid

I etterkant av plenumsøtet i Strasbourg gjekk [den andre plenumsøsjon](#) i konferansen om EUs framtid av stablen i helga. Både nasjonale parlamentarikarar og Europa-parlamentarikarar, representantar frå nasjonale regjeringar, Kommisjonen, sivilsamfunnet, dei sosiale partane og innbyggjarar deltok. Tema denne helga var innspel frå ulike borgarpanel som har vorte invitert til å kome med synspunkt knytt til mellom anna demokrati, verdiar, klima og EUs rolle i verda. Ein sluttrapport frå Konferansen skal leggjast fram neste år.

Rettsakter:

Neste møte i EØS-komiteen finner sted 29. oktober 2021. Til møtet i Europautvalget 27. oktober foreligger en såkalt kommentert liste over EU-rettsakter som EØS-komiteen ville kunne fatte beslutninger om og innlemme i EØS-avtalen på sitt møte. Stortingets europautvalg skal konsulteres om alle nye rettsakter som tas inn i EØS-avtalen.

En av rettsaktene, endring av [avfallsdirektivet](#) (2018/851), krever Stortingets samtykke og vil tas inn med forbehold om dette på møtet i EØS-komiteen 29. oktober. Den kommer derfor tilbake til Stortinget til ordinær behandling på et senere tidspunkt. Endringen av [emballasjedirektivet](#) (2018/851), som ble vedtatt i EU sammen med avfallsdirektivet, krever kun forskriftsendring, og er derfor plassert i gruppe 2 i listen som er sendt Europautvalget. Dette er rettsakter som ikke griper vesentlig inn i norsk handlefrihet eller som ikke har konsekvenser for norsk lovgivning. De krever ikke Stortingets samtykke. Emballasjedirektivet kommer derfor ikke tilbake til behandling i Stortinget.

Følgende rettsakter på finansområdet som Stortinget har gitt forhåndssamtykke til, er også aktuelle for innlemmelse 29. oktober: Forordning [2019/876](#) og [2020/873](#) om kapitalkrav, hvor SMB-rabatten har vært sentral i den norske debatten. Så lenge rettsaktene ikke er tatt inn i EØS-avtalen gjelder endringene i SMB-rabatten kun utenlandske banker som opererer i Norge – og ikke norske banker. Det er manglende godkjenning i Liechtenstein som har forsinket innlemmelse av rettsaktene i EØS-avtalen.

Ellers velger vi å kommentere kort fire rettsakter fra gruppe 2 (rettsakter som ikke krever samtykke og som derfor ikke kommer tilbake til Stortinget til behandling), som kan være av interesse for Europautvalget og som til dels har vært til diskusjon i Utvalget tidligere:

Grensekryssende elektrisitetshandel: Kommisjonsforordning 838/2010

Forordningen ble vedtatt i EU i 2010. Et revidert utkast til EØS-komiteebeslutning ble sendt fra EØS EFTA-landene til EUs utenriksstjeneste (EEAS) 9. september i år. Det framkommer ikke av [EØS-notatet](#) hvorfor innlemmelse i EØS-avtalen har tatt så lang tid, eller innholdet i utkastet som nylig er sendt EU.

Forordningen, omtalt som ITC-forordningen, handler om en kompensasjonsmekanisme mellom systemoperatører (TSO) for grensekryssende elektrisitetshandel. Den regulerer blant annet innmatingstariffer for kraftprodusenter som vil benytte utenlandskablene. [Statnett skriver i sin årsrapport for 2020](#) at: «Riktig utforming av tariffen har stor betydning for en effektiv utvikling og utnyttelse av nettet. Sentrale premisser i den gjeldende tariffmodellen er at alle aktører skal betale for kostnadene de påfører nettet, samt en andel av de faste kostnadene. Dette er spesielt viktig i en fase der kostnadene i nettet øker som følge av økt tilknytning fra nytt stort forbruk og ny produksjon. Vi mener også det er samfunnsøkonomisk fornuftig med en økt innmatingstariff i forhold til dagens nivå. Det EU-fastsatte taket på innmatingstariffen for kraftproduksjon begrenser imidlertid Statnetts handlefrihet til å endre tariffnivå for kraftprodusentene».

I sakspapirer fra Statnett til markeds- og driftsforum i mai 2019 omtales [dialogen med EU](#): «Dagens innmatingstariff er begrenset av EU-forordning 838/ 2010, som innebærer et tak for

Norges vedkommende på 1,2 EUR/ MWh. Dette medfører at hele kostnadsøkningen i transmisjonsnettet betales av forbruk, til tross for at en betydelig del av investeringene er knyttet til ny kraftproduksjon. Sammen med de øvrige nordiske TSOene har vi satt i gang et arbeid for å heve eller få fjernet EU-taket. Et første møte med EU-Kommisjonen er gjennomført, og vil bli fulgt opp. Det må uansett forventes at økt handlefrihet vil være krevende å realisere, og vi forventer et resultat av dette arbeidet tidligst for året 2021. Nasjonal Åpen informasjon / Public information handlefrihet på dette området er helt sentralt for å sikre samfunnsaksept for investeringer i nettet som følge av ny, fornybar kraftproduksjon, utenlandskabler og relaterte nettførsterkninger».

Forbud mot blyhagl i våtmarksområder: Kommisjonsforordning 2021/57

Innretningen på det nye EU-forbudet er annerledes enn hvordan forbudet i Norge er utformet i dag. Forbudet i Norge vil gå fra et generelt forbud med unntak av visse arter, til regulering i våtmark. I [regjeringens EØS-notat](#) står det at: «Flere har i prosessen påpekt at restriksjonen blir vanskelig å overholde for jegere og å føre tilsyn med fordi det kan være vanskelig å vite når en er i våtmark og når ikke. Vi er enige i at det er behov for informasjonstiltak. Miljøhensynet og hensynet til menneskers helse er imidlertid viktigere enn de praktiske problemene».

Dyrehelse: Deleget kommisjonsforordning 2020/688

Forordningen gir utfyllende regelverk til dyrehelseforordningen om krav til dyrehelse ved forflytning av landdyr og rugeegg. [Regjeringens EØS-notat](#) gir en omfattende omtale, blant annet om vandrebirøkt (forflytning av bier mellom land) og rabies (spesielt knyttet til import av gatehunder). Dette er tema som det har vært interesse for i [Europautvalget tidligere](#), og som det ble stilt spørsmål om til statsråden under behandlingen av [samtykkeproposisjonen om dyrehelseforordningen](#). Norge har i dag et forbud mot vandrebirøkt. I den nye forordningen er ikke et slikt forbud regulert. Ifølge EØS-notatet arbeider myndighetene med tiltak som skal hindre vandrebirøkt over grensen. Lyngområder i Norge er attraktiv for utenlandske birøktere, og en forflytning kan føre til økt risiko for innførsel og spredning av både bisesykdommer og plantesykdommer. I EØS-notatet står det: «Plantehelse er utenfor EØS-avtalen og det er opp til norske myndigheter å vurdere hvordan plantehelseproblemer skal reguleres også når det gjelder innførsel. Dette taler for at norske myndigheter burde ha anledning til å hindre vandrebirøkt til Norge».

Gummigranulat på kunstgressbaner: Kommisjonsforordning 2021/1199

Forordningen gir nye regler for grenseverdier for innholdet av såkalte PAHer i granulater og flak fra brukte bildekk til bruk på nye lekeplasser eller sportsarenaer. Restriksjonen angir en konsentrasjonsgrense på 20 mg/kg for åtte spesifikke PAHer som er kreftfremkallende (se [regjeringens EØS-notat](#)). EU vurderer også et forbud mot granulater på kunstgressbaner, noe som kan komme som en del av «plastpakken» i slutten av 2022. I Norge ender mer enn 1500 tonn gummigranulater fra kunstgressbaner i naturen hvert år. Siden et EU-forbud ligger fram i tid, ble det i april i år vedtatt en ny [norsk forskrift](#) som stiller krav som skal hindre at gummigranuler sprer seg utenfor banene.